

Den marginaliserade kunskapen

några reflektioner från Forskarbyns möte den 15 oktober 2010.

Bengt-Åke Wennberg

Gunilla Hallerstedt presenterade på Forskarbyn Open i augusti 2010 några röster från forskare och författare som oroade sig för framväxten av en perverterad version av kapitalismens ideal. Den tar sig uttryck i det man benämner som humanioras tillbakagång. Martha Nussbaum skriver:

Om denna tendens fortsätter kommer länder i hela världen snart att producera generationer av användbara maskiner, lugna och tekniskt kvalificerade, snarare än välutbildade medborgare, kapabla att reflektera av sig själva, att ifrågasätta traditionen och förstå innebörden av andras lidanden och förverkliganden.

Författarna menar att den utveckling vi är inne i har stora likheter med den som så småningom ledde in i ekonomiska kriser och därmed också till de totalitära rörelser som plågat och plågar vår tid.

Påverkade av hennes presentation deltog några av oss i Universitetets seminarium den 14 oktober till minne av Susan Gerard Marton med rubriken "Vad skall vi ha universiteten till – ett seminarium om den vetenskapliga kunskapens värden och användning". Utgångspunkten för detta var det som kan kallas humanioras kris. Min reflektion från detta seminarium presenteras i en separat text.

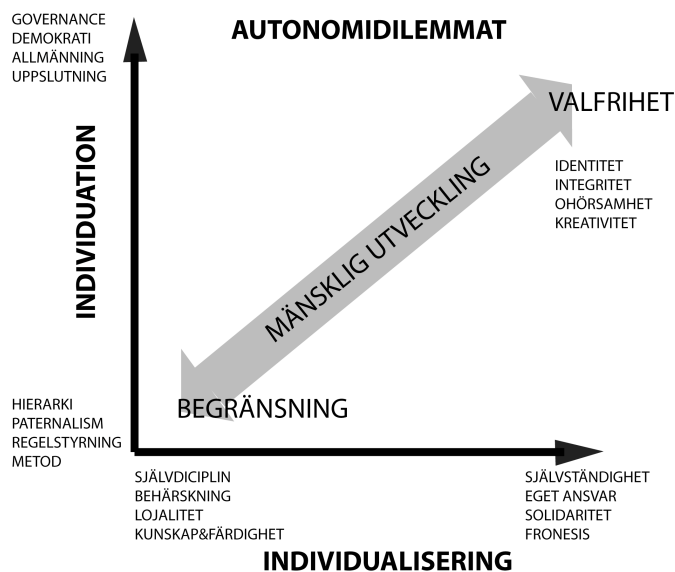
En av presentatörerna på detta seminarium refererade till miss Marple som hade sagt att man i det lilla kunde återfinna mönstret i det stora systemet. Så tyckte jag det blev i vår diskussion när vi efteråt refererade seminariet för de som inte var med och gemensamt reflekterade över det. Som framgår av min text från den 14:e menade jag att resonemangen i detta seminarium präglades av ett *autonomidilemma*.

Autonomidilemmat är inte svårt att härleda. Många författare och forskare pekar på att människans syn på sig själv successivt förändrats mot att se sig som mer självständig. Också samhället förändras åt samma håll genom att man ser denna självständighet som något önskvärt.

Problemet som jag ser är att det tycks handla om två helt olika och skilda diskursiva processer. En formulerar integrerande och styrande strukturer och en annan individernas självuppfattning. De två spåren tycks följa var och en sin egen logik. De verkar sällan korsa eller möta varandra.

Jag uppfattar att begreppet autonomi finns med i bägge diskurserna men får olika mening i de två. Man kan här närmast tala om en Orwellsk nyspråksvariant. Bengt Göransson illustrerade detta den 14:e med att skilja mellan frihet och valfrihet. Den fria människan har inget val. Hon måste följa hjärtats övertygelse. Den autonomi man erbjuds inom det som kallas New Public Management är valet mellan givna och begränsade alternativ bestämda av andra snarare än av en själv.

Det Orwellska nyspråket karaktäriseras just av att orden får nya konnotationer. Tvång definieras som frihet, krig blir fred. Detta förvirrar och komplicerar diskussionen. De resonemang som förs inom New Public Management, och som man protesterade mot på seminariet dagen innan, negligerar och marginaliserar uppenbarligen vissa viktiga innebörder av begreppet autonomi – exempelvis frihet, identitet och integritet.

För mig är autonomi och humanism nära förbundna. Om man förnekar det ena så är det sannolikt att man bortser från det andra. Humanismen växte nämligen fram ur tanken på frihet.

Under humanismen på 1400- och 1500-talen hävdades människans särställning. Hon är fri till allt. Andra må ha sina bestämda naturer, människan kan göra allt till sin natur.

Denna tidiga föreställning om människans frihet tvingar fram reflektioner

över vad denna frihet innebär för människan själv och de samhällen hon skapar med varandra. Friheten gör att man måste ta ansvar för sig själv och sina handlingar men också att man måste ta ansvar för de handlingar som sker i samhällets namn eftersom man som människa är delaktig i dem och genom samtal och överläggningar kan påverka dem. Detta är den humanistiska tradition som vårt samhälle vilar på och en tradition som de författare som Gunilla refererade till är oroliga för skall gå förlorad.

Frågan är då vad det är för något som organiseringsdiskursen marginaliserar och som gör att den riskerar att bli totalitär. Jag gissar att det som saknas är något man kan kalla "narrativ föreställningsförmåga". Denna är språklig och växer fram genom att lyssna till andras berättelser. När man känner igen dem och när de kan kännas igen av andra får dessa begrepp och språkliga strukturer ett slags universalitet.

Denna universalitet uppstår inte av sig självt. Det är en innovation som växer fram ur humanistiskt vetenskapligt arbete. Universaliteten och den vetenskapliga ansatsen gör begrepp och berättelser igenkänningsbara, begripliga och användbara för allt flera.

På samma sätt som vi förstår att jorden är rund och roterar kring solen kan vi genom dessa begrepp sättas oss i andras ställe, få tillgång till den andres historia och förstå de känslor, önskningar och begär som hon kan uppleva. Utan en sådan kunskap blir andras handlande obegripligt för oss. Organiseringsdiskursen och NPM verkar av något skäl bortse från och marginalisera just denna kunskap.

Seminariet visade därför för mig att en intressant fråga för Forskarbyn vore att förstå sig på *marginaliseringsprocessens mekanismer*. Varför finns den och hur kan den motverkas och begränsas? Kan den humanistiska forskningen förstärkas och ges en större betydelse så att universaliteten i det narrativa perspektivet betonas bättre? Kan den forskning som bedrivs riktas mer mot teman och fenomen som inte kan negligeras i de aktuella organiseringsdiskussionerna? Vad krävs för insatser för att göra samtal som inkluderar denna nu marginaliserade kunskap naturliga och självklara att föra i organiseringssammanhang?